

ASEAN-5 ÜLKELERİNDE EKONOMİK BÜYÜME, FİNANSAL GELİŞME VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ İLİŞKİSİ

THE RELATIONSHIP OF ECONOMIC GROWTH, FINANCIAL DEVELOPMENT AND INCOME INEQUALITY IN ASEAN-5 COUNTRIES

Murat TEKBAŞ¹

1. Öğr. Gör. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Bayat
Meslek Yüksekokulu, mtekbas@aku.edu.tr,
<https://orcid.org/0000-0003-2589-2482>

Makale Türü Article Type
Araştırma Makalesi Research Article

Başvuru Tarihi Application Date
20.02.2020 02.20.2020

Yayına Kabul Tarihi Admission Date
12.05.2022 05.12.2022

DOI
<https://doi.org/10.30798/makuiibf.691416>

Öz

Çalışmada, ASEAN-5 (Endonezya, Malezya, Tayland, Filipinler, Singapur, Vietnam) ülkelerinde ekonomik büyüme, finansal gelişme ve gelir eşitsizliği ilişkisi 1992-2014 yılları arasındaki dönem için araştırılmıştır. Çalışmada yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil testlerden faydalanılmıştır. Analizler sonucunda elde edilen bulgular ASEAN-5 ülkelerinde ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerinde pozitif etkili olduğunu ve finansal gelişmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin istatistiki olarak anlamlı olmadığını göstermektedir. Buna karşılık ülkeler bazında elde edilen sonuçların farklı olduğu görülmektedir. Dumitrescu-Hurlin Nedensellik testi sonuçları incelendiğinde ise, ekonomik büyümeden gelir eşitsizliğine ve finansal gelişmeye tek yönlü nedensellik ilişkisi olduğu görülmektedir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda ASEAN-5 ülkelerinin finansal yapılarının uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi ve finansal kaynakların verimli kullanılacak alanlara yönlendirilmesinin ekonomik büyüme üzerinde pozitif, gelir eşitsizliği üzerinde ise negatif etki sağlayabileceği değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: ASEAN-5, Ekonomik Büyüme, Finansal Gelişme, Gelir Eşitsizliği.

Abstract

In the study, it is investigated the relationship between economic growth, financial development and income inequality in ASEAN-5 (Indonesia, Malaysia, Thailand, Philippines, Singapore, Vietnam) countries for the period between 1992-2014. It is utilized the second-generation tests, which takes into account the cross-sectional dependence. The findings of the analyzes show that economic growth has a positive effect on income inequality in ASEAN-5 countries and the effect of financial development on income inequality is not statistically significant. On the other hand, it is seen that the country specific results are different. According to the results of Dumitrescu-Hurlin causality, it is seen that there is a one-way causality relationship from economic growth to income inequality and financial development. In line with the results of analysis, it is evaluated that bringing the financial structures of ASEAN-5 countries in line with international standards and directing financial resources to areas to be used efficiently can have a positive effect on economic growth and a negative effect on income inequality.

Keywords: ASEAN-5, Economic Growth, Financial Development, Income Inequality.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

Sustainable economic growth is one of the most significant goals of all countries today. It is accepted that an efficient and well-functioning financial system will have a significant impact on economic growth in the long run. The development of the financial system is accepted as a process providing improvements in financial intermediation services in terms of quantity and quality. The development of the financial system contributes to the economic growth process by fulfilling the task of providing the necessary financial resources for the spread of new technologies and the realization of capital accumulation (Şahin, 2018). In recent years, it is aimed to ensure fairness in income distribution with the economic growth trend, especially in developing countries. In this direction, it is tried to reduce the negative effects of income inequality thanks to sustainable economic growth and developed financial structure. For this reason, it is expected that analyzing the impact of economic growth and financial development on income inequality in ASEAN-5 countries with up-to-date analysis methods will bring a different perspective to the literature

Research Questions

The main purpose of this study is to investigate the relationship between economic growth, financial development and income inequality. For this reason, the relationship between the variables is analyzed by applying second-generation methods that take into account the cross-sectional dependence spanning period from 1992 to 2014 for ASEAN-5 countries.

Literature Review

It is seen that the studies investigating the relationship between economic growth and income inequality in the national and international arena intensified after the study of Kuznets (1955). Kuznets (1955) made evaluations for the USA, England and Germany, and after this study, it was seen that many studies were carried out in the national and international arena. In addition, the effect of financial development on economic growth has been the subject of many studies since the 1970s. It is seen that there are many studies such as Goldsmith (1969), Mckinnon (1973) and Shaw (1973) that concluded that the regulated financial system with the correct working rules has a positive effect on economic growth. The effect of financial development on economic growth and the effect of economic growth on income inequality have been explored by Greenwood and Javonavic (1990). Following these studies, Bittencourt (2010); Kappel (2010); Shahbaz and Islam (2011); Tan and Law (2012); Akbiyik (2012); Kanberoğlu and Arvas (2014); Shahbaz et al. (2014); In the studies conducted by Support et al. (2017); Anggraeni and Nugroho (2020); Thornton and Tommaso (2020); Support et al., (2020); Kuscuoglu and Cicek (2021); Rachmawati et al., (2021) On the other hand, studies by Sehwat and Giri (2015), Akıncı and Akıncı (2016), Topuz and Dağdemir (2016), and Jung and Cha (2021) reveal that financial development has an increasing effect on income inequality. On the other hand, Shari (2000), Nolan and Maitre (2008), Rubin and Segal (2015) argue that economic growth has an increasing effect on income

inequality and they state that it has a positive effect in urban areas. In parallel with this result, Fawaz et al. (2014) found that economic growth has a positive impact on income inequality in high-income developing countries. It is considered to have a positive effect and a negative effect in low-income countries.

Methodology

In the study, the Gini Coefficient, which shows the income distribution of ASEAN-5 countries, is the dependent variable, and the per capita income as an indicator of economic growth and the rate of loans given to the private sector (% GDP) representing financial development are determined as independent variables. First of all, the cross-sectional dependency is tested in the panel data analysis method and it is concluded that there was a cross-section dependency between the units. For this reason, the stationarity of the series is examined with the Hadri-Kurozumi (2012) unit root test, which takes into account the cross-sectional dependence. As a result of the analysis, it is determined that the series are stationary at the first difference level and the cointegration relationship is tested with the Westerlund-Edgerton LM (2007) Bootstrap cointegration method. The cointegration coefficient is analyzed by CCE (Common Associated Effects) and MG (Average Group) methods. In addition, the causality relationship between the variables in the model was investigated with the Dumitrescu-Hurlin (2012) causality test.

Results and Conclusions

As a result of the CCE coefficient estimator, it is concluded that economic growth has a positive effect on income inequality. However, financial development does not have a statistically significant effect on income inequality. On the other hand, it is seen that the country specific results of the analysis differ. The results of the CCE coefficient estimator reveal that economic growth in Indonesia, Malaysia, Thailand and Singapore has a positive effect on income inequality. In addition, the effect of financial development on income inequality is negative in Malaysia, but it is positive in Singapore. In the results of the MG method, it is determined that economic growth affected income inequality positively in Indonesia and Singapore, and negatively in Malaysia, Thailand and the Philippines. The effect of financial development on income inequality is positive in Indonesia and the Philippines, and statistically insignificant in other countries. In line with these results, it is thought that financial development increases income inequality, since the lower income segment is affected later by financial development. For this reason, it is thought that countries should make regulations that will enable the low-income segment to access financial instruments more easily. Within the scope of the results obtained, it would be beneficial for policy practitioners to develop effective fiscal policies, especially the application of progressive taxation system, in order to eliminate the increasing effect of economic growth on income inequality. In addition, the low-income group's access to basic food products should be supported, and incentive policies for underdeveloped regions should be implemented to eliminate regional disparities. As a result of the analysis, the results of the relationship between financial development and income inequality show that financial development can help eliminate income inequality in Malaysia. In

Indonesia, Philippines and Singapore, it is thought that high inflation, high transaction costs and problems in accessing financial resources are effective in increasing the effect of financial development on income inequality. In this direction, policy makers need to create a financial system that supports the lower and middle-income segments of the society. In addition, financial development should be examined not only in terms of liberalization but also in terms of access, efficiency and stability. In this direction, it is seen that the development of the banking sector is more effective than the stock market in improving income inequality. It is thought that especially the relaxation of credit and interest controls and the improvement of banking and securities market supervisions will be beneficial (Naceur and Zhang, 2016). Within the scope of this information, positive discrimination should be ensured in supporting the banking sector and in accessing financial opportunities of low-income groups, especially in Indonesia, Philippines and Singapore.

1. GİRİŞ

Son yıllarda artan gelir eşitsizliğinin temelde ekonomik kaynaklara erişim eşitsizliğinden kaynaklandığı görüşü küresel ölçekte bir tartışma konusudur. Üstelik gelir eşitsizliğinin artışının ekonomik büyüme ve ekonomik istikrar üzerinde de ciddi etki oluşturabileceği kabul edilmektedir. Dünya ekonomisinde dönemsel olarak yaşanan ekonomik sorunlar neticesinde ekonomik büyümede önemli düşüşler görülmekte ve istihdam olanakları azalmaktadır. Ekonomide meydana gelen olumsuzluklar sebebiyle artan gelir eşitsizliği ülkelerin bu konu üzerinde yoğunlaşmasını sağlamaktadır (Destek vd., 2017). Bir toplumda elde edilen milli hasılanın bireyler arasında eşit şekilde dağıtılması durumunda ekonomik ve sosyal yaşamın aksamadan devam edeceği kabul edilmektedir. Buna karşılık gelirin elde edilmesi sürecinde yer alan gruplar arasında, hatta aynı grup içerisinde eşit dağılmaması gelir eşitsizliğini göstermektedir. Bu durumun tespit edilmesinde Gini katsayısı, Theil Eşitsizlik Endeksi, Kuznets Eğrisi, Atkinson Eşitsizlik Ölçütü gibi farklı yöntemler kullanılmaktadır (Şengür, 2020). Gelir eşitsizliğinin ölçülmesinde farklı yöntemler ve değerlendirmeler olmakla birlikte bu konuda ilk çalışma Kuznets (1955) tarafından yapılmıştır. Çalışma ekonomik büyüme sürecinin farklı aşamalarında gelir eşitsizliğinde pozitif ve negatif yönde değişim meydana geldiğini ve değişkenler arasında ters U şeklinde ilişki olduğu savunmaktadır. Kuznets'e göre ekonomik büyüme sürecinin ilk aşamasında ekonomik büyüme gelir eşitsizliğinde artışa neden olmaktadır. Ancak ekonomik büyüme seviyesi arttıkça bu artışın belirli bir azalma gösterdiği belirli bir aşamadan sonra ise ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerinde negatif, gelir eşitsizliğini azaltıcı bir etkiye sahip olduğu ortaya konmuştur (Kuznets, 1955).

1970'li yıllardan itibaren ekonomik küreselleşme sayesinde ülkeler arasında uluslararası ticaret ve finansal hareketlilik artmıştır. Bu doğrultuda ekonomik büyüme ve finansal gelişme ilişkisinin incelendiği çalışmaların arttığı görülmektedir. Goldsmith (1969), Mckinnon (1973) ve Shaw (1973) çalışmalarında bir ekonomide finansal yapının gelişmesinin ekonomik büyüme hedeflerine ulaşmada etkili olacağını belirtmişlerdir. Söz konusunu çalışmalarda iyi işleyen bir finansal sistemde fonların en iyi kullanıcıya ulaştırılacağı, en yüksek verimin sağlanacağı alana yönlendirileceği değerlendirilmekte, fonların verimli kullanılmasının ekonomik büyüme performansı üzerinde önemli katkı sağlayacağı savunulmaktadır (Greenwood ve Jovanovic 1990). Küreselleşmenin ekonomik boyutta hız kazanması neticesinde gelişmiş ülkeler ellerinde bulunan büyük fonları tasarruf düzeyi düşük, finansal kaynaklara ihtiyaç duyan gelişmekte olan ülkelere yönlendirmişlerdir. Gelişmiş ülkeler tarafından sağlanan bu fonlar gelişmekte olan ülkelerin yatırım ve üretim yapma imkanlarını artırarak ekonomik büyümeyi gerçekleştirmede önemli bir faktör olmuştur. Ekonomik büyüme ile finansal gelişme arasındaki ilişki ilk olarak Schumpeter (1911) tarafından değerlendirilmiştir. Schumpeter (1911), finansal gelişmenin teknolojik yeniliği artırdığını ve tasarrufların bir arada toplanarak verimli alanlarda değerlendirmek suretiyle ekonomiye olumlu yönde katkıda bulunduğunu savunmuştur (İnançlı vd., 2016). Bu

doğrultuda özellikle gelişmekte olan ülkeler tarafından ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliğini azaltmada finansal sistemin geliştirilmesi önemli bir araç olarak görülmeye başlanmıştır. Finansal kurumların ve sistemin gelişimi sayesinde hızlı ve dengeli bir büyüme trendi yakalanabileceği kabul edilmektedir. Gelişmiş bir finansal sistemde finansal kaynaklara erişimin kolaylaştırılması sağlanarak yatırımlar artırılabilecek, artan yatırımlarla birlikte istihdam olanaklarını artması ve yoksul kesimin geliri artması sağlanabilecektir. Bu durum yüksek gelirli kesim ile düşük gelirli kesim arasındaki gelir eşitsizliğini azaltabilecek bir ortam oluşturacaktır. Ancak finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi açıklayan hipotezlerin birbiriyle çelişen tahminlerde buldukları görülmektedir (Destek vd. 2017). Bu konuyu açıklayan üç temel görüşten birincisi, Galor ve Zeira (1993)'e ait olan finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasında negatif bir ilişki olduğunu savunan görüştür. Galor ve Zeira (1993) tarafından savunulan beşeri sermaye yatırımlarına bağlı teorik büyüme modelinde gelir eşitsizliğinin yüksek seviyelerde olduğu ve finansal sistemin kusurlu olduğu ekonomilerde, gelişmiş finansal sisteme sahip ve gelir eşitsizliğinin düşük olduğu ekonomilere göre büyüme oranlarının da düşük olacağı ve eşitsizliğin artacağı ortaya konulmuştur. Bu görüşe göre iyi projelere sahip olan yoksulların finansal piyasalardan çok az finansman sağlaması, ülkedeki eşitsizliği sürdüren bir durum oluşturacaktır (Bacarreza ve Rioja, 2008).

Finansal gelişme ile gelir eşitsizliği ilişkisini açıklayan ikinci görüş Greenwood ve Jovanic (1990) finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasında ters U şeklinde ilişki olduğunu ifade eden görüştür. Bu görüşe göre finansal gelişme ve ekonomik büyümenin birbiriyle önemli etkileşim içinde olduğu, fonların verimli alanlara aktarılmasının daha yüksek ekonomik büyüme seviyelerine ulaşmada önemli olduğu değerlendirilmektedir. Finansal gelişmenin düzenlenmediği ilk dönemde ekonomik büyüme ile birlikte gelir seviyesinin yükseldiği, bunun ise finansal yapının gelişmesine olumlu katkı sağladığı ancak düşük ve yüksek gelirli kesim arasındaki gelir eşitsizliğinin arttığı görülmektedir. Düzenlemelerin hayata geçirildiği ikinci dönemde ise finansal yapının gelişmesi neticesinde daha yüksek büyüme oranlarına ulaşıldığı ve gelir eşitsizliğinde ise olumlu yönde gelişme yaşandığı görülmektedir. Özetle çalışmada finansal gelişme ve ekonomik büyümenin belirli bir noktaya kadar gelir eşitsizliğini pozitif etkilediği, o sınır noktası sonrasında finansal yapıda yapılan düzenleme ve geliştirmelerin gelir eşitsizliği üzerinde negatif etkili olduğu kabul edilmektedir (Greenwood ve Jovanovic 1990).

Finansal gelişme ile gelir eşitsizliği ilişkisini açıklayan üçüncü görüş ise finansal kurumsal yapının yeterince gelişmediği durum da finansal piyasa ve kurumlarda sağlanan gelişmeden sadece belirli kesimin yarar sağladığı kabul etmektedir. Rajan ve Zingales (2003), düşük gelirli kesimin finansal sistemden dışlandığını ve bunun sebebinin de finansal kaynakların geri ödenmemesine karşılık teminat gösterebileceği varlıklara sahip olamaması ve kişisel bağlantılarının yeterince gelişmemesi olarak kabul etmektedirler. Bu kapsamda zengin kesimin finansal kaynaklara daha kolay ulaşabilmesi neticesinde düşük gelirli kesim ile aralarındaki eşitsizlik artarak devam edecektir (Kar ve Kar, 2018).

Çalışmada dünya ekonomisinde Çin ve Hindistan'dan sonra önemli bir pazar olan Güneydoğu Asya Ülkeleri İş Birliği (ASEAN) ülkelerinde ekonomik büyüme ile finansal gelişmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin ortak verilerin bulunduğu 1992- 2014 dönemi için incelenmesi amaçlanmaktadır. Konuyla ilgili çalışmalar incelendiğinde çalışmaların ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği ile finansal gelişmişlik ve gelir eşitsizliği üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu doğrultuda Asya ülkeleri için yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde Law ve Tava (2009) tarafından Malezya için yapılan çalışmada sadece finansal gelişmişlik ve gelir eşitsizliği ilişkisi, Shari (2000) çalışmasında ise ekonomik büyüme ile gelir eşitsizliği ilişkisi zaman serisi analiz yöntemleriyle araştırıldığı görülmektedir. ASEAN ülkelerinden Endonezya için yapılmış olan Rachmawati vd., (2021) çalışmasının ise finansal gelişmişlik ve gelir eşitsizliği ilişkisini araştırdığı görülmektedir. ASEAN ülkeleri için panel veri analiz yöntemleri kullanılarak yapılan Azam ve Raza (2018) çalışmasında ise yatay kesit bağımlılığını dikkate almayan birinci nesil analiz yöntemleri kullanıldığı görülmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda yaklaşık 600 milyon nüfusa sahip olan ve dünya ekonomisinde önemli bir yeri olan ASEAN-5 ülkelerinde son yıllarda sağlanan ekonomik ve finansal gelişmenin gelir eşitsizliği üzerinde etkisinin birlikte incelenmesi, yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil analiz yöntemlerinin kullanılması, ayrıca ülke bazlı sonuçlara da yer verilmesi nedeniyle çalışmanın literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

2. ASEAN-5 ÜLKELERİNDE FİNANSAL GELİŞİM, EKONOMİK BÜYÜME VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ

Güneydoğu Asya Ülkeleri İş Birliği (ASEAN), soğuk savaş yıllarında ve komünizm düşüncesinin Güney Asya ülkelerinde yayılmasının engellenmesi için batılı ülkeler ve ABD'nin desteğiyle 1967 yılında Endonezya, Malezya, Tayland, Filipinler ve Singapur arasında kurulmuştur. ASEAN oluşumu ile kurucu üyeler arasında sosyal, kültürel, ekonomik, teknik ve diğer birçok alanda iş birliği hedeflenmiştir. Bu birlikteliğe 1984 yılında Brunei, 1995 yılında Vietnam, 1997'de Laos ve Myanmar ve 1999 yılında Kamboçya dahil edilmiştir (Erdin ve Özkaya 2017). Birçok konuda iş birliği yapmak üzere kurulan ASEAN komünizm tehlikesinin ortadan kalkması ve soğuk savaş döneminin bitmesi ile ekonomik iş birliği üzerinde yoğunlaşmıştır. Günümüzde 600 milyondan fazla nüfusa sahip olan ASEAN, Çin ve Hindistan'ın ardından en büyük pazar olarak görülmektedir. Önemli sayıda nüfusa sahip olmalarının yanında, 2,5 trilyon dolar toplam Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya sahip olan ASEAN ülkelerinin ekonomik olarak da önemli bir güç olma potansiyeline sahip olduğu değerlendirilmektedir (Yıldırım vd., 2019).

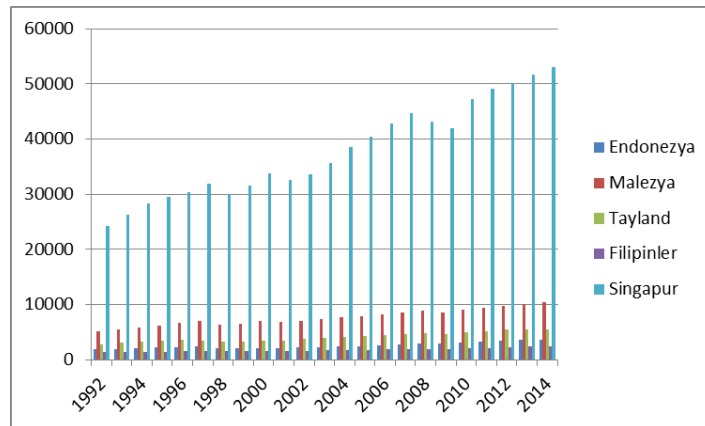
Dünya ekonomisinde önemli bir güç olması beklenen Asya ülkeleri 1980'li yıllarda ekonomik büyümeye hedeflerine ulaşabilmek üzere finansal serbestleştirme politikalarını hayata geçirmişlerdir. Ancak 1997 -1998 krizinin etkilediği Asya ülkelerinde finansal sistemin yeterince güçlü olmadığını göstermiştir. Yaşanan bu krizin etkisinin 2006 yılına kadar etkili olduğu birçok çalışmada ortaya konulmuştur (Malarvizhi, vd. 2019). Bu olumsuz şartlara rağmen teknolojik ilerleme, küreselleşme ve

pazara yönelik reformlar sayesinde Asya ülkeleri son 15 yıllık dönemde önemli ekonomik büyüme performansı yakalamışlardır. Bu reformlar diğer taraftan emekten daha çok sermayeyi, vasıfsız işçiden daha çok vasıflı işçiyi, kırsal alanlardan daha çok kentsel alanları desteklemiştir. Bu durum ise eşitsizliklerin artmasında önemli bir etken olarak görülmektedir. Asya ülkeleri bu eşitsizliği gidermek üzere yoksulluğu azaltma programları, mekânsal eşitsizlikleri gidermek üzere politikalar uygulamaya koymuşlardır. Ancak kamu kaynaklarının sınırlı olması bu politikalarının başarıya ulaşmasında yeterli olmamaktadır. Asya’da çoğunluğu kadın olan yaklaşık olarak 600 milyon insanın artan eşitsizlik nedeniyle şiddetli yoksulluk içinde bulunması sürdürülebilir ekonomik büyümenin önündeki en büyük tehdit olarak görülmektedir (Azam ve Raza, 2018).

Bu doğrultuda son yıllarda bankacılık ve borsa sektörlerinin ekonomideki nispi payı olarak ölçülen finansal gelişme ve ekonomik büyüme ilişkisini inceleyen (İbrahim ve Alagidede, 2018; Asteriou ve Spanos, 2019; Nyasha ve Odhiambo, 2018; Opuku vd., 2019; Tarıq vd., 2020; Cheng vd., 2021; Zhang ve Zhou, 2021) vb. çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Ancak gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümenin topluma olumlu yansımaları gelir eşitsizliğini gidermek ve erişimde eşitliği sağlamakla mümkün olabilmektedir. Bu konuda Asya Kalkınma Bankası Enstitüsü tarafından hazırlanan “Asya’da Artan Eşitsizliğin Gizemini Çözmek” isimli raporda gelişmekte olan birçok ülkede olduğu gibi Asya ülkelerinde de finansal gelişme eşitsizliğin artırabileceği zengin kesimin yoksul kesime göre finansal araçlar daha kolay ulaşabileceği değerlendirilmektedir. Ancak ASEAN ülkelerinden Malezya, Filipinler ve Tayland’da finansal gelişmenin gelir eşitsizliği üzerinde negatif etkili olduğu görülmektedir (Huang, vd. 2019). Buradan hareketle ekonomik olarak önemli bir birliktelik olan ASEAN ülkelerinde zengin kesim ile yoksul kesim arasındaki farkın azaltılması hem sürdürülebilir ekonomik büyüme hem de gelir eşitsizliğini sağlamada önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir.

Çalışma kapsamındaki ASEAN-5 ülkelerinin Şekil 1’de görülen kişi başına düşen milli gelirleri incelendiğinde çalışma döneminde ülkelerin önemli ekonomik büyüme performansı gösterdiği ve tüm ülkelerde kişi başına düşen milli gelirden yaklaşık 2 kat artış yaşandığı görülmektedir.

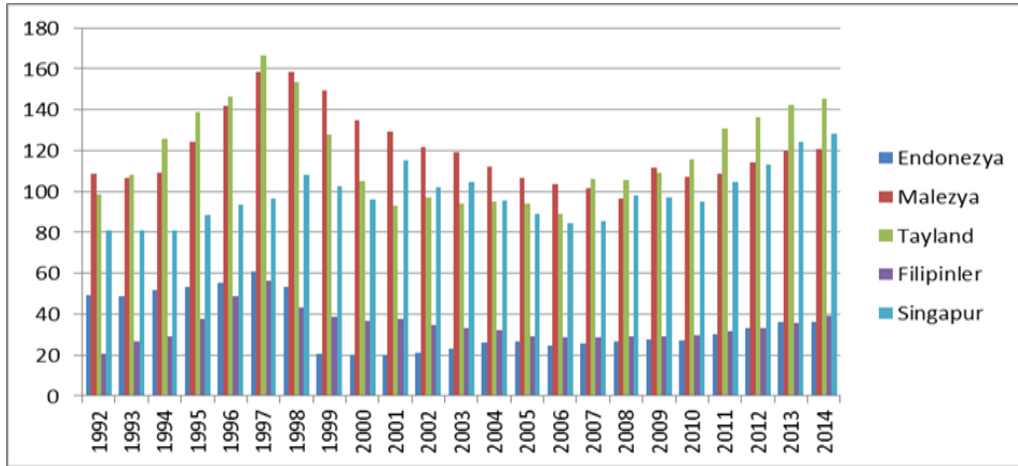
Şekil 1. ASEAN-5 Ülkelerinde Kişi Başına Düşen Milli Gelir 1992-2014 (Bin \$)

Kaynak: World Bank WDI (2020) verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

ASEAN-5 ülkelerinde finansal gelişme göstergesi olarak kabul edilen özel sektöre verilen kredilerin gayri safi yurtiçi hasılaya oranlarına bakıldığında Malezya, Tayland , Filipinler ve Singapur'da oranların arttığı gözlemlenmekte, Endonezya'da ise % 20 oranında düşüş meydana geldiği görülmektedir.

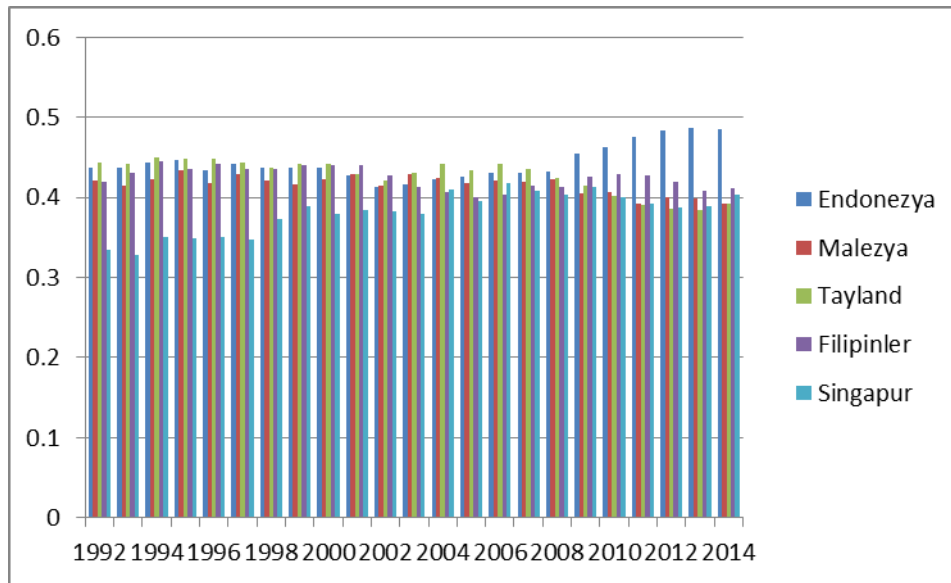
Şekil 2. ASEAN-5 Ülkelerinde Finansal Gelişme Göstergesi 1992-2014

Kaynak: World Bank WDI (2020) verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 3'de görülen ASEAN-5 ülkelerinin gelir dağılımı eşitsizliğini gösteren Gini katsayıları değerlendirildiğinde Malezya ve Tayland 'da Gini katsayısının düştüğü ve gelir eşitsizliğinin azaldığı, Filipinler'de dönem içinde dalgalanma yaşanmasına karşılık Gini katsayısının aynı değerde kaldığı görülmektedir. Endonezya ve Singapur'da ise gelir eşitsizliğinin arttığı gözlemlenmektedir.

Şekil 3. ASEAN-5 Ülkelerin Gelir Dağılımı 1992-2014 (Gini Katsayısı)

Kaynak: Solt, F. (2016) SWIID veri tabanından yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ülkelerin ekonomik büyüme, finansal gelişme ve gelir dağılımı verilerine göre oluşturulmuş şekiller incelendiğinde ülkelerin önemli ölçüde ekonomik büyüme sağladıkları, Endonezya dışındaki ülkelerde finansal gelişmişliğin arttığı görülmektedir. Söz konusu ülkelerin gelir dağılımının ise çalışma döneminde farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Buradan hareketle bu ülkelerde yaşanan ekonomik büyüme ile finansal gelişmenin, gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin tespit edilemediği görülmektedir. Bu nedenle ampirik yöntemlerle değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi değerlendirme yapabilmek için önemli görülmektedir.

3. LİTERATÜR

Literatür incelendiğinde finansal gelişmişlik ve gelir eşitsizliği ile ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği ilişkisinin incelendiği çok sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Son yıllarda ise finansal gelişmişlik, ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği ilişkisinin birlikte ele alındığı çalışmalar yapılmaktadır. Bu doğrultuda çalışmamız kapsamında literatür üç kısımda değerlendirilecektir. İlk olarak son yıllarda finansal gelişme ve gelir eşitsizliği ilişkisinin incelendiği çalışmalar, ikinci olarak ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği ilişkisinin incelendiği çalışmalar ve son olarak ise ekonomik büyüme, finansal gelişmişlik ve gelir eşitsizliğinin birlikte incelendiği çalışmalar kronolojik olarak sunulacaktır.

İlk olarak finansal gelişmişlik ile gelir eşitsizliği ilişkisini inceleyen çalışmalar incelendiğinde, Law ve Tan (2009) çalışmasında 1980-2000 yılları arasındaki dönemde Malezya için finansal gelişmişlik ve gelir eşitsizliği ilişkisini incelemişlerdir. ARDL sınır testi yöntemini kullanarak yapmış oldukları analizler sonucunda Malezya’da finansal gelişmişliğin gelir eşitsizliğini azaltmada istatistiksel olarak çok düşük bir etkiye sahip olduğu ve kurumsal kalitenin gelir eşitsizliğini azaltmada önemli bir faktör olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca ekonomik büyüme ve enflasyonun gelir eşitsizliği üzerinde önemli role sahip olduğu görülmüştür. Bittencourt (2010) çalışmasında Brezilya’nın 6 bölgesi için 1985 ile 1994 yılları arasındaki dönemde aylık verilerle gelir eşitsizliği, finansal gelişmişlik, enflasyon ve işsizlik ilişkisini incelemiştir. Çalışmada IPS birim kök testi ve POLS katsayı tahmincisi ile analizler gerçekleştirilmiş olup, finansal gelişimin gelir eşitsizliği üzerinde negatif etki sağladığı sonucu elde edilmiştir. Kappel (2010) çalışmasında 78 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede finansal gelişmişliğin gelir eşitsizliği ve yoksulluk üzerindeki etkisini 1960-2000 yılları arasındaki dönem için panel veri regresyon yöntemi ile analiz etmiştir. Analizlerden elde edilen sonuçlar finansal gelişmişliğin gelir eşitsizliğini ve yoksulluğu azaltmada etkili olduğunu göstermektedir. Çalışmada ayrıca etnik farklılıkların hem gelir eşitsizliği hem de yoksulluk üzerinde güçlü bir belirleyici olduğu, eğitim gibi kamusal malların eksikliğinin de gelir eşitsizliğini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Shahbaz ve Islam (2011) çalışmalarında Pakistan için finansal gelişmişlik ve gelir eşitsizliği ilişkisini 1971 ile 2005 yılları arasındaki dönemde analiz etmişlerdir. Hata düzeltme modeli (ECM) ve ARDL sınır testi yöntemleri kullanılarak yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular finansal gelişmişliğin gelir eşitsizliği

üzerinde negatif etkili olduğunu, finansal istikrarsızlığın ise gelir eşitsizliği üzerinde pozitif etkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca çalışmada ekonomik büyümenin ve ticari açıklığın gelir eşitsizliği üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğu görülmüştür. Akbıyık (2012) çalışmasında 2000-2010 yılları arasındaki dönemde GMM yöntemini kullanarak 60 gelişmiş ülke için finansal gelişmişlik ile gelir eşitsizliği ilişkisini analiz etmiştir. Analizlerden elde edilen bulgular finansal gelişmişlik ile gelir eşitsizliği arasında negatif ilişki olduğunu göstermektedir. Sehwat ve Giri (2015) çalışmalarında Güney Asya ülkelerinde finansal gelişmişlik ile kırsal-kentsel gelir eşitsizliği ve yoksulluk ilişkisini 1990 ile 2013 yılları arasındaki dönem için PDOLS katsayı tahmincisi ile analiz etmişlerdir. Analizler sonucunda elde edilen bulgular finansal gelişme ve ekonomik büyümenin yoksulluğu azalttığını, gelir eşitsizliğini ise artırdığını göstermektedir. Ayrıca çalışmada panel granger nedensellik testi sonuçları ise, kısa dönemde finansal gelişmişlik ve gelir eşitsizliğinden yoksulluğa doğru ve ekonomik büyümeden gelir eşitsizliğine doğru tek yönlü nedensellik ilişkisinin olduğunu göstermiştir. Akıncı ve Akıncı (2016) çalışmalarında Türkiye için 1960-2014 döneminde finansal gelişme ile gelir eşitsizliği ilişkisini Enders-Siklos Eşbütünleşme testi ve Toda-Yamamoto Nedensellik testi ile analiz etmişlerdir. Elde edilen sonuçlar finansal gelişmenin ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkili olduğunu, finansal gelişme ve ekonomik büyümenin ise gelir eşitsizliği üzerinde belirli bir aşamaya kadar pozitif belirli bir aşamadan sonra ise negatif etkili olduğunu göstermektedir. Argun (2016) çalışmasında gelişmekte olan 10 ülke için 1989-2013 yılları arasındaki dönemde finansal gelişmişlik ve gelir eşitsizliği ilişkisini panel veri analiz yöntemleri ile analiz etmiştir. Analizler sonucunda finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkinin ters U şeklinde olduğu görülmüştür. Topuz ve Dağdemir (2016) çalışmalarında 94 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke için 1995 ile 2011 yılları arasındaki dönemde finansal gelişmişlik ve gelir eşitsizliği ilişkisini GMM yöntemi ile incelemişlerdir. Değişkenler arasındaki ilişki dört farklı modelle incelenmiş olup çalışmanın sonucunda finansal gelişmişliğin düşük, düşük orta, üst orta gelirli ve tüm ülkelerin katıldığı modelde gelir eşitsizliğini artırdığı, yüksek gelirli ülkelerin değerlendirildiği modelde ise gelir eşitsizliğini azalttığı tespit edilmiştir. Anggraeni ve Nugroho, (2020) çalışmasında Doğu Java Eyaletinde finansal gelişmişlik ve gelir eşitsizliği ilişkisini 2013-2017 yılları arasındaki dönemde 38 bölge için incelemiştir. Çalışma sonucunda finansal gelişmemişliğin gelir eşitsizliği üzerinde negatif etkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada bölgesel bütçenin, nüfus yoğunluğunun, yoksulluğun gelir eşitsizliği üzerinde pozitif etkili olduğu görülmektedir. Thornton ve Tommaso, (2020) çalışmasında 1980-2015 yılları arasındaki dönemde gelişmiş ve gelişmekte olan 119 ülkede heterojen panel analiz yöntemleriyle finansal gelişmişliğin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini incelemiştir. Analizlerden elde edilen bulgular uzun dönemde hem gelişmekte olan ülkelere hem de gelişmiş ülkelere finansal gelişmişliğin gelir eşitsizliğini azalttığını ve ülke gelir sınıfları arasında tutarlı olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak ülkelerin ekonomik açıdan büyümesiyle birlikte artan gelir eşitsizliği eğilimine karşı finansal gelişmenin tampon görevi gördüğü savunulmaktadır. Türkiye’de finansal gelişmişlik ve gelir eşitsizliği ilişkisini araştıran Kuscuoğlu ve Cicek (2021),

çalışmada 1987-2017 yılları arasındaki dönemde söz konusu ilişkinin incelenmesinin yanı sıra Finansal Kuznets Eğrisi Hipotezinin geçerliliğini sınımlanmıştır. ARDL sınır testi yaklaşımı kullanılarak yapılan analizler sonucunda Türkiye’de finansal gelişmenin belli bir eşik değere kadar gelir eşitsizliğini artırdığı, eşik değerden sonra ise azaltıcı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Jung ve Cha (2021) 1998-2014 döneminde Çin’deki 29 idari (21 il, 4 belediye ve 4 özerk bölge) birimde finansal gelişmişlik ve gelir eşitsizliği ilişkisini inceledikleri çalışmada finansal gelişmişliğin (derinleşmenin) gelir eşitsizliği üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca Çin’in geliştirmekte olan bir ülke olması nedeniyle finansal gelişmişlik ve gelir eşitsizliği ilişkisinin ters U şeklindeki dönüm noktasına ulaşamadığı vurgulanmaktadır. Rachmawati vd., (2021) çalışmasında 2000-2016 yılları arasındaki dönemde Endonezya için finansal gelişmişlik ve gelir eşitsizliği ilişkisini incelemiştir. Yapılan çalışma sonucunda kısa dönemde finansal gelişmişliğin gelir eşitsizliği üzerinde pozitif, uzun dönemde ise negatif etkili olduğu değerlendirilmektedir.

İkinci olarak ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği ilişkisinin incelendiği çalışmalar Kuznets (1955) tarafından yapılan çalışma ile başladığı kabul edilmektedir. Bu öncü çalışma sonrasında çok sayıda çalışma yapılmış olmakla birlikte son dönemdeki çalışmalardan Shari (2000) çalışmasında Malezya için 1970-1995 yılları arasındaki dönemde ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği ilişkisini incelemiştir. Hükümet politikalarının gelir eşitsizliği üzerinde önemli etkisinin olduğu vurgulanan çalışmada ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerinde artırıcı (pozitif) bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. 1994-2001 yılları arasındaki dönemde İrlve’a da ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği ilişkisini inceleyen Nolan ve Maitre (2008), gelir dağılımının diğer OECD ülkelerine kıyasla istikrarlı olduğu değerlendirdikleri çalışmada ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerinde pozitif etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Majumbar ve Patridge (2009) çalışmasında 1990-2000 yılları arasındaki dönemde ABD’de bölgeler özelinde ekonomik büyüme gelir eşitsizliği ilişkisi incelenmiştir. Çalışmada kırsal bölgelerde ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerinde pozitif, kentsel bölgelerde ise negatif olduğu değerlendirilmektedir. Fawaz vd., (2014) yüksek ve düşük gelirli geliştirmekte olan ülkelerde 1960-2010 yılları arasındaki dönemde ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği ilişkisini GMM yöntemi ile incelemiştir. Çalışma sonucunda yüksek gelirli geliştirmekte olan ülkelerde ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerinde pozitif, düşük gelirli geliştirmekte olan ülkelerde ise negatif etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Rubin ve Segal (2015) tarafından ABD’nin savaş sonrası dönemini ele alan çalışmada (1953-2008) ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği ilişkisi incelenmiştir. Çalışma sonucunda ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği arasında pozitif ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca üst gelir gruplarının gelirlerinin ekonomik büyüme beklentilerindeki değişikliklere, düşük gelirli gruplara göre daha duyarlı olduğu da elde edilen sonuçlarda yer almaktadır. Geliştirmekte olan ve gelişmiş ülkelerde 1960 -1995 yılları arasındaki dönemde ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği ilişkisini GMM yöntemi ile inceleyen Lee ve Son (2016), gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin negatif olduğunu göstermekte birlikte az gelişmiş ülkelerde gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin daha güçlü

olabileceği savunmuşlardır. Yang ve Greaney (2017)'un yapmış oldukları çalışmada Çin, Japonya, Güney Kore ve ABD'de ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği ilişkisi incelenmiştir. Elde edilen bulgular farklı başlangıç noktaları ile ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkinin S eğrisi şeklinde gerçekleştiğini göstermektedir. Bu durum her bir ülkenin kalkınma süreci boyunca büyümeden gelir eşitsizliğine hem olumlu hem de olumsuz ilişkiler olduğunu göstermektedir. Kumar ve Sun (2019) yüksek ve düşük gelirli 25 ülkede 1990-2015 yılları arasındaki dönemde ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği ilişkisini araştırmışlardır. Çalışmada kapsamında sermaye yoğun ülkelerde ekonomik büyüme gelir eşitsizliğini pozitif, emek yoğun ülkelerde ise gelir eşitsizliğini negatif etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca ülkenin demokratik bir yapıya sahip olması gelir eşitsizliğini gidermede önemli etken olarak değerlendirilmektedir. Panzera ve Postiglione (2021) çalışmasında 22 Avrupa ülkesindeki 245 bölgede (NUT-2) ekonomik büyüme ile gelir eşitsizliği ilişkisini 2003-2016 dönemi için araştırmışlardır. Bölgesel olarak ekonomik büyümenin bölgedeki gelir eşitsizliği üzerinde azaltıcı etkiye sahip olabileceği belirtilen çalışmada komşu bölgelerde gelir eşitsizliğini artırıcı etkiye neden olabileceği belirtilmiştir.

Ekonomik büyüme, finansal gelişmişlik ve gelir eşitsizliği ilişkisinin birlikte incelendiği çalışmalardan, Tan ve Law (2012) çalışmalarında gelişmekte olan 35 gelişmekte olan ülkede gelir eşitsizliği, finansal gelişmişlik, ekonomik büyüme, yolsuzluk ve enflasyon ilişkisini 1980 ile 2000 yılları arasındaki dönem için GMM yöntemi ile incelemişlerdir. Analizler sonucunda elde edilen bulgular finansal gelişmişlik ile gelir eşitsizliği ilişkisinin U şeklinde olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda çalışmanın sonucu finansal gelişmenin belirli bir aşamaya kadar gelir eşitsizliğini azaltmada etkili olduğunu, belirli bir aşamadan sonra ise gelir eşitsizliğini iyileştirmede yetersiz olduğunu göstermektedir. Kanberoğlu ve Arvas (2014) çalışmalarında ARDL yöntemini kullanarak 1980-2012 yılları arasındaki dönemde Türkiye için finansal gelişmişlik, gelir eşitsizliği, ekonomik büyüme, enflasyon ilişkisini incelemişlerdir. Çalışmada elde edilen sonuçlar finansal gelişmişlik, ekonomik büyüme ve enflasyonun gelir eşitsizliğini azaltmada etkili olduğunu göstermektedir. Shahbaz vd. (2014) çalışmalarında ARDL yöntemi kullanılarak 1965 ile 2011 yılları arasındaki dönemde İran için gelir eşitsizliği, ekonomik büyüme, finansal gelişmişlik, enflasyon ve küreselleşme ilişkisini analiz etmişlerdir. Elde edilen bulgular finansal gelişmişliğin gelir eşitsizliği üzerinde negatif, ekonomik büyüme ve küreselleşmenin ise pozitif etkili olduğunu göstermektedir. Destek vd. (2017) çalışmalarında Türkiye için 1977-2013 döneminde gelir eşitsizliği, ekonomik büyüme, finansal gelişmişlik, kamu harcamaları, enflasyon arasındaki ilişkiyi ARDL sınır testi ile analiz etmişlerdir. Analiz sonucunda elde edilen bulgular enflasyon ve kamu harcamalarında yaşanan artışın gelir eşitsizliği üzerinde pozitif etkili olduğunu, ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerinde ise negatif etkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca çalışmada finansal gelişmişliğin gelir eşitsizliği üzerinde pozitif, finansal gelişmişliğin karesinin etkisinin ise negatif olduğu görülmüştür. Elde edilen tüm sonuçlar çerçevesinde Türkiye için Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerli olduğu tespit edilmiştir. Şahin (2018) çalışmasında 1995-2014 yılları

arasındaki dönemde 15 gelişmiş ülkede finansal gelişmenin, ticari açıklığın ve ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil yöntemlerle incelemiştirler. Analizler sonucunda finansal gelişmişlikten gelir eşitsizliğine doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi görülmüş, buna karşılık ticari açıklık, ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği arasında anlamlı bir nedensellik ilişkisi olmadığı görülmüştür.

Çalışma kapsamında incelenen literatürde değerlendirildiğinde Bittencourt (2010), Kappel (2010), Shahbaz ve Islam (2011), Tan ve Law (2012), Akbıyık (2012), Kanberoğlu ve Arvas (2014), Shahbaz vd. (2014), Destek vd. (2017), Anggraeni ve Nugroho, (2020), Thornton ve Tommaso, (2020), Destek vd., (2020), Kuscuoglu ve Cicek (2021), Rachmawati vd., (2021) çalışmalarında finansal gelişmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin negatif olduğu görülmektedir. Buna karşılık Sehwat ve Giri (2015), Akıncı ve Akıncı (2016), Topuz ve Dağdemir (2016), Jung ve Cha (2021) çalışmaları ise finansal gelişmenin gelir eşitsizliği üzerinde artırıcı etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer taraftan Shari (2000), Nolan ve Maitre (2008), Rubin ve Segal (2015) çalışmalarında ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerinde artırıcı etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bölgesel açıdan ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği ilişkisinin incelendiği Majumbar ve Patridge (2009) kırsal bölgelerde ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerinde negatif etkili olduğunu, kentsel bölgelerde ise pozitif etkili olduğunu belirtmektedir. Bu sonuca paralel olarak Fawaz vd., (2014) tarafından yüksek gelirli gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerinde pozitif, düşük gelirli ülkelerde ise negatif etkili olduğu değerlendirilmektedir. ASEAN-5 ülkeleriyle ilgili olarak yapılan çalışmada Azam ve Raza (2018) birinci nesil analiz yöntemleri kullanılarak finansal gelişmişlik ile gelir eşitsizliği ilişkisini araştırmışlardır. Çalışma sonucunda finansal gelişmişliğin gelir eşitsizliği üzerinde kısa dönemde pozitif, uzun dönemde negatif etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Azam ve Raza (2018) çalışmasıyla aynı ülke grubu için yapılmış olan bu çalışma, ekonomik büyüme, finansal gelişmişlik ve gelir eşitsizliğini birlikte incelemesi, yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil yöntemler kullanılması, ülke bazlı sonuçların sunulması açısından farklılaşmaktadır. Bu doğrultuda çalışmamızın 600 milyonluk bir nüfusa ve 2,5 trilyon dolarlık bir ekonomiye sahip ASEAN ülkelerinde ekonomik büyüme ve finansal gelişmişliğin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin yeni analiz yöntemleriyle tespit edilmesinin literatüre katkı sağlayabileceği değerlendirilmektedir.

4. VERİ, MODEL VE YÖNTEM

Bu çalışmada gelişmekte olan ülkeler tarafından bölgeselleşme kapsamında kurulan Güney Doğu Asya Ulusları Birliği (ASEAN) ülkelerinden ortak verilerin bulunduğu Malezya, Endonezya, Tayland, Filipinler ve Singapur'da ekonomik büyümenin ve finansal gelişmişliğin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi 1992 – 2014 yılları arasındaki dönem için incelenecektir. Bu amaçla düzenlenen ampirik model şu şekilde oluşmuştur;

$$\ln GINI_{it} = \beta_0 + \beta_1 \ln GDPPC_{it} + \beta_2 \ln DPC_{it} + \vartheta_t \quad (1)$$

Modelde bulunan lnGINI değişkeni, doğal logaritması alınmış ülkelerin Gini katsayılarını, lnGDPPC değişkeni, doğal logaritması alınmış kişi başına düşen reel milli geliri, lnDPC değişkeni ise doğal logaritması alınmış finansal gelişmişlik göstergesini, ϑ_t ise hata terimini göstermektedir.

Çalışmada gelir eşitsizliğini temsilen kullanılan GİNİ katsayıları serisi, Solt (2016) tarafından yayınlanan The Stve ardized World Income Inequality Database (SWIID 5.1) veri tabanından, ekonomik büyümeyi temsilen kullanılan (GDPPC) kişi başına düşen milli gelir 2010 sabit fiyatları ve dolar üzerinden değerlendirilen reel GSYH serisi ve finansal gelişmişliği temsilen kullanılan GSYH içindeki özel sektör kredilerinin oranını ifade eden DCP serisi World Development Indicators (WDI) veri tabanından elde edilmiştir.

Çalışmada öncelikle paneli oluşturan yatay kesitler arasında bağımlılık ilişkisi Breusch-Pagan (1980) tarafından geliştirilmiş olan LM testi ve Pesaran vd. (2008) tarafından sapması düzeltilen LM_{adj} testleriyle incelenmiştir. Serilerin durağanlığının test edilmesi için ise yatay kesit bağımlılığını dikkate alan Hadri-Kurozumi (2012) birim kök testi, seriler arasında eşbütünleşme ilişkisi Westerlund ve Edgerton LM Panel Bootstrap eşbütünleşme testi, değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi ise Dumitrescu-Hurlin (2012) panel nedensellik testi ile incelenmiştir.

Panel veri analizi yapılacak çalışmalarda ülkeler arasında yatay kesit bağımlılığının test edilmesi dikkat edilmesi gereken bir husustur. Çalışmada incelenen ülkelerde yaşanan bir şokun diğer ülkeleri de etkilemesi söz konusu olabilmektedir. Bu kapsamda incelenen ülkelerin bölgesel birliktelik kurmuş olması bakımından yatay kesit bağımlılığını dikkate almak önemlidir. Yatay kesit bağımlılığı Breusch ve Pagan (1980) tarafından geliştirilen LM testiyle ve Pesaran (2006) CD testiyle incelenebilmektedir. Yatay kesit bağımlılığının incelenmesi için öncelikle sıklıkla kullanılan Lagrange Multiplier (LM) testinden faydalanılmıştır.

LM testi denklemi şu şekildedir;

$$Y_{it} = a_i + \beta_i x_{it} + \varepsilon_{it}, i = 1 \dots, N, t = 1 \dots, T, 1 \quad (2)$$

Denklemden bulunan i yatay kesit boyutunu ve t ise zaman periyodunu ifade etmektedir. LM testinin sıfır hipotezi yatay kesit bağımlılığı olmadığını, alternatif hipotez ise en az bir çift yatay kesit arasında bağımlılık olduğunu kabul etmektedir. Lagrange Multiplier (LM) testine ait hesaplama şu şekildedir.

$$LM = T \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij}^2 \chi_{N(N-1)/2}^2 \quad (3)$$

LM testi küçük yatay kesit N ve yeterli seviyede büyük zaman periyodu T koşulunu karşılayan paneller için uygun sonuçlar verirken, zaman periyodunun ve yatay kesit biriminin çok fazla olduğu

durumlarda Pesaran (2006) tarafından LM testi geliştirilmiştir. Geliştirilen LM testi şu şekilde hesaplanmaktadır (Pesaran, 2006; Destek, 2016).

$$CD_{LM} = \left(\frac{1}{N(N-1)}\right)^{1/2} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N (T\hat{p}_{ij}^2 - 1)N(0,1) \quad (4)$$

Bu gelişmeye karşılık bazı durumlarda CD testinin gücünün azalması sebebiyle Pesaran vd. (2008) tarafından, LM testi yeniden geliştirilmiştir. Geliştirilen LM testi versiyonu şu şekildedir.

$$LM_{adj} = \sqrt{\frac{2T}{N(N-1)} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N T\hat{p}_{ij}} \frac{(T-k)\hat{p}_{ij}^2 - \mu_{Tij}}{\sqrt{u_{Tij}^2}} \quad (5)$$

Denklem 4'teki μ_{Tij} değişken sayısını, u_{Tij}^2 ortalamayı ve $(T-k)\hat{p}_{ij}^2$ 'nin varyansını göstermektedir (Pesaran vd. 2008, Koçbulut ve Altıntaş, 2016).

Bu testlere ait oluşturulmuş sıfır hipotezi “yatay kesit bağımlılığı yoktur”, alternatif hipotez ise “yatay kesit bağımlılığı vardır” şeklindedir. Buradan hareketle sıfır hipotezinin kabul edilmesi durumunda incelenen ülkeler arasında yatay kesit bağımlılığının olmadığı, alternatif hipotez kabul edilmesi durumunda incelenen ülkeler arasında yatay kesit bağımlılığının olduğu kabul edilecektir. H0 hipotezi kabul edildiğinde birinci nesil panel birim kök testleri, H1 hipotezi kabul edildiğinde ise ikinci nesil panel birim kök testleri kullanılarak analize devam edilecektir.

Yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil birim kök testlerinden Hadri-Kurozumi (2012) testi, KPSS birim kök testi gibi boş hipotez ile alternatif hipotezin yer değiştirildiği bir testtir. Testin model tahminleri şu şekildedir (Hadri-Kurozumi, 2012).

$$Y_{it} = Z_t' \delta_i + \hat{\phi}_{i1} \gamma_{it-1} + \dots + \hat{\phi}_{ip} \gamma_{it-p} + \hat{\psi}_{i0} \bar{y}_t + \dots + \hat{\psi}_{ip} \bar{y}_{t-p} + \hat{v}_{it} \quad (6)$$

Z_t , $i=1, \dots, N$ ve $t=1, \dots, T$ iken deterministiktir, bağımlı değişkende meydana gelen değişimi açıklayabilmektedir. Hadri-Kurozumi test istatistikleri aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır.

$$Z_A^{SPC} = \frac{1}{\hat{\sigma}_{iSPC}^2 T^2} \sum_{t=1}^T (S_{it}^\omega)^2 \quad (7)$$

$$Z_A^{LA} = \frac{1}{\hat{\sigma}_{iLA}^2 T^2} \sum_{t=1}^T (S_{it}^\omega)^2 \quad (8)$$

Panel veri analizi yapılan çalışmalarda yatay kesit bağımlılığı ve durağanlık tespit edildikten sonra elde edilen bilgiler doğrultusunda uygulanacak olan eşbütünleşme testini seçmek gerekmektedir. Bu doğrultuda çalışmada incelenen seriler için yatay kesit bağımlılığı söz konusu olması nedeniyle Westerlund ve Edgerton (2007) Panel LM bootstrap eşbütünleşme testi tercih edilmiştir.

McCoskey ve Kao (1998) tarafından geliştirilen Langrange testi çarpanı temeline dayanan Westerlund ve Edgerton (2007) eşbütünleşme testi, yatay kesit bağımlılığını dikkate almaktadır. Bunun yanında testin küçük örneklerde de iyi sonuçlar verdiği görülmüştür. Testin sıfır hipotezi

“Eşbütünleşme ilişkisi vardır” ve alternatif hipotezi “eşbütünleşme ilişkisi yoktur” şeklindedir (Westerlund ve Edgerton, 2007).

Panel eşbütünleşme testinin türetildiği denklem 9’da görülmektedir.

$$\gamma_{it} = \alpha_i + x'_{it} \beta_{it} + Z_{it} \quad (9)$$

$$Z_{it} = \mu_{it} + V_{it} \quad V_{it} = \sum_{j=1}^t \eta_{ij} \quad (10)$$

Denklem 9’daki t endeksi zaman serisini ve i yatay kesit birimini, Z_{it} ise hata terimini ifade etmektedir. Westerlund ve Edgerton (2007) eşbütünleşme testinin, yatay kesit bağımlılığı altında LM testi bootstrap kritik değerler ile ekonometrik modellerde panelin geneli için eşbütünleşmeyi test ettiği LM istatistiği şu şekildedir:

$$LM_N^+ = \frac{1}{NT^2} \sum_{i=1}^N \sum_{t=1}^t \hat{\omega}_i^{-2} S_{it}^2 \quad (11)$$

Denklem 9’da Z_{it} hata teriminin kısmi toplamını S_{it}^2 , μ_{it} ’nin uzun dönem varyansı ise $\hat{\omega}_i^{-2}$ ile gösterilmektedir (Westerlund ve Edgerton, 2007; Şahin, 2018).

Seriler arasında eşbütünleşme katsayılarının tahmin edilmesi için yatay kesit bağımlılığını dikkate alan katsayı tahmincilerinden yararlanmak gerekmektedir. Bu doğrultuda çalışmada yatay kesit bağımlılığını göz önünde bulunduran Pesaran (2006) tarafından önerilen “Ortak İlişkili Etkiler” CCE ve “Ortalama Grup” MG tahmin ediciler kullanılacaktır.

Bu yöntemin temel olarak kabul ettiği model şu şekildedir;

$$\gamma_{it} = \alpha'_i d_t + \beta'_i x_{it} + e_{it} \quad (12)$$

Denklem 11’de gözlenebilen etkileri, x ise açıklayıcı değişkenleri ifade etmektedir. Model kapsamında elde edilen hata terimleri aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:

$$e_{it} = \gamma'_i f_t + \varepsilon_{it} \quad (13)$$

Denklem 12’de bulunan f ifadesi gözlemlenemeyen ortak etkiler vektörü olup bulunan parametre ile birlikte yatay kesit bağımlılığına imkan verilmesini sağlamaktadır.

Eşbütünleşme testi ile değişkenler arasındaki ilişki sınanmakta değişkenler arasında ilişki olduğu tespit edilmektedir. Bu ilişkinin yönü ise nedensellik testi ile tespit edilmektedir. Çalışmamızda yatay kesit bağımlılığı olması nedeniyle yatay kesit bağımlılığı durumunda doğru sonuçlar veren Dumitrescu ve Hurlin (2012) nedensellik testi kullanılmıştır. Dumitrescu Hurlin nedensellik testi heterojen panellerde, $N > T$ ya da $T > N$ olduğu durumlarda doğru sonuçlar sunabilmektedir (Dumitrescu ve Hurlin, 2012).

Değişkenler arasındaki ilişkinin incelenebilmesi için değişkenlerin durağan olması gereken testin X ve Y arasındaki nedensellik ilişkisini test ettiği doğrusal model şu şekildedir.

$$Y_{i,t} = \alpha_i + \sum_{k=1}^K Y_i^{(k)} Y_{i,t-k} + \sum_{k=1}^K \beta_i^{(k)} X_{i,t-k} + \varepsilon_{i,t} \quad (14)$$

Modelde bulunan K optimum gecikme sayısını belirtmektedir. Testin sıfır hipotezi incelenen değişkenler arasında nedensellik ilişkisi olmadığını, alternatif hipotez ise nedensellik ilişkisinin olduğunu ifade etmektedir.

5. AMPİRİK BULGULAR

Seriler arasında yatay kesit bağımlılığının test edilmesi, izlenecek yol ve kullanılacak yöntemler açısından ve yatay kesitler arasında bir bağımlılık olup olmadığını tespit etmek açısından çok önemlidir. Analizlere başlamadan önce seriler arasında yatay kesit bağımlılığı test edilecek, yatay kesit bağımlılığı söz konusu yatay kesit bağımlılığını göz önünde bulunduran ikinci nesil birim kök testleri uygulanacaktır.

Tablo 1’de yapılan yatay kesit bağımlılığı testi sonuçları görülmektedir. Çalışmada, (N) yatay kesit boyutu, (T) zaman boyutundan küçük olduğu için Pesaran, (2004) CD test sonuçları dikkate alınarak yatay kesit bağımlılığı ilişkisi incelenmiştir. Analiz sonucunda tüm değişkenlerin olasılık değerinin kritik değer olan 0.10’dan küçük olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgulara göre H₀ ‘yatay kesit bağımlılığı yoktur’ hipotezi güçlü şekilde reddedilmektedir.

Çalışmada kullanılan tüm değişkenler arasında yatay kesit bağımlılığı bulunmakta ve değişkenlerin durağanlığını tespit etmek için ikinci nesil birim kök testlerini uygulamaya uygun görülmektedir. Çalışmada Hadri ve Kuruzomi panel birim kök testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 2’de sunulmaktadır.

Tablo 1. Değişken Bazında Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları

Değişken	LM (Breusch, Pagan 1980)		CDLM (Pesaran,2004)		CD (Pesaran,2004)		LMadj (PUY, 2008)	
	Sabitli Model							
	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık
LNGINI	21.135**	0.020	2.490***	0.006	-2.888***	0.002	2.546***	0.005
LNGDPPC	27.345***	0.002	3.878***	0.000	-3.164***	0.001	6.038***	0.000
LNDPC	17.224*	0.070	1.615**	0.053	-2.864***	0.002	3.617***	0.000

Tablo 2’de görülen sonuçlar serilerin bir kısmının düzeyde durağan olduğu ve bir kısmının durağan olmadığını göstermektedir. Bu nedenle tüm serilerin farkı alınmış ve fark işlemi uygulanmış elde edilen sonuçlara tüm serilerin durağan olduğu görülmüştür. Serilerin durağan olduklarının tespit edilmesinin ardından seriler arasındaki eşbütünlük ilişkisi Westerlund LM Bootstrap Eşbütünlük testi ile araştırılmış ve teste ait sonuçlar Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 2. Hadri - Kurozumi Panel Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	Düzye Değerleri		Fark Değerleri	
	Z_A^{SPC}	Z_A^{LA}	Z_A^{SPC}	Z_A^{LA}
LNGINI	3.525 [0.000]	1.071 [0.142]	0.243 [0.403]	0.719 [0.236]
LNGDPPC	-1.420 [0.922]	-1.310 [0.905]	-0.195 [0.577]	1.040 [0.142]
LNDPC	-0.700 [0.758]	0.684 [0.247]	-0.056 [0.522]	0.389 [0.348]

Not: Optimum gecikme uzunluğu Schwarz bilgi kriteri tarafından belirlenmiştir.

Tablo 3'te seriler arasındaki eşbütünleşme ilişkisine ait sonuçlar bulunmaktadır. Yatay kesit bağımlılığı bulunması nedeniyle elde edilen sonuçlardan Bootstrap-p değeri dikkate alınmaktadır. Bootstrap-p değerinin 0.10'dan büyük olması nedeniyle H_0 "eşbütünleşme vardır" hipotezi kabul edilmektedir. Elde edilen sonuçlar serilerin uzun dönemde birlikte hareket ettiğini göstermektedir. Eşbütünleşme ilişkisi tespit edilen değişkenlerin eşbütünleşme katsayılarının tahmini yatay kesit bağımlılığını dikkate alan CCE (Ortak İlişkili Etkiler) ve MG (Ortalama Grup) tahmincileriyle analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 3. Westerlund-Edgerton LM Bootstrap Eşbütünleşme Testi Sonuçları

	LM İstatistiği	Asimtotik -p Değeri	Bootstrap -p Değeri
LMNT	10.615	0.000	0.238

Bootstrap döngü sayısı 1000 ve gecikme uzunluğu k ise 4 olarak değerlendirilmiştir. Test sonucu sabit ve trendli modellerde elde edilmiştir.

Tablo 4'te görülen panel sonuçlarında CCE tahmincisine göre incelenen ülkelerde ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerinde istatistiki açıdan anlamlı ve pozitif etkili olduğu görülmüştür. Finansal gelişimin ise gelir eşitsizliği üzerinde istatistiki açıdan anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucu elde edilmiştir. MG tahmincisine göre yapılan analizler sonucunda hem ekonomik büyümenin hem de finansal gelişimin gelir eşitsizliği üzerinde anlamlı etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Ülkelerin katsayıları ayrı değerlendirildiğinde ise CCE tahmincisine göre ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin Endonezya, Malezya, Tayland ve Singapur'da pozitif olduğu, Filipinler'de ise anlamsız olduğu, Finansal gelişimin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin ise Malezya'da negatif, Singapur'da pozitif olduğu, diğer ülkelerde sonuçların istatistiki açıdan anlamlı olmadığı görülmektedir. MG testine göre Endonezya ve Singapur'da ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerinde pozitif etkili olduğu, Malezya, Tayland, Filipinler'de ise negatif etkili olduğu sonucu elde edilmiştir. Finansal gelişmişliğin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin ise Endonezya ve Filipinler'de istatistiki olarak anlamlı ve pozitif olduğu, Singapur, Tayland ve Malezya'da anlamlı bir etkinin olmadığı görülmektedir.

Tablo 4. CCE ve MG Katsayı Tahminci Sonuçları

Model	$\ln GINI_{it} = \beta_0 + \beta_1 \ln GDP_{it} + \beta_2 \ln DPC_{it} + \vartheta_t$			
	CCE		MG	
Bağımlı Değişken GINI	Katsayı	Olasılık	Katsayı	Olasılık
GDPPC	0.050***	0.000	0.007	0.930
DPC	-0.027	0.595	0.007	0.722
Endonezya				
Bağımlı Değişken GINI	Katsayı	Olasılık	Katsayı	Olasılık
GDPPC	0.795***	0.009	0.192***	0.000
DPC	-0.010	0.763	0.048***	0.003
Malezya				
Bağımlı Değişken GINI	Katsayı	Olasılık	Katsayı	Olasılık
GDPPC	0.729***	0.000	-0.098***	0.000
DPC	-0.176***	0.004	0.006	0.860
Tayland				
Bağımlı Değişken GINI	Katsayı	Olasılık	Katsayı	Olasılık
GDPPC	0.514**	0.015	-0.202***	0.000
DPC	-0.095	0.202	-0.045	0.190
Filipinler				
Bağımlı Değişken GINI	Katsayı	Olasılık	Katsayı	Olasılık
GDPPC	0.081	0.775	-0.106***	0.001
DPC	0.013	0.801	0.056**	0.023
Singapur				
Bağımlı Değişken GINI	Katsayı	Olasılık	Katsayı	Olasılık
GDPPC	0.380*	0.096	0.254***	0.000
DPC	0.129**	0.014	-0.030	0.723

Not: *, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi Dumitrescu-Hurlin (2012) tarafından geliştirilen nedensellik testi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Dumitrescu- Hurlin Nedensellik Testi Sonuçları

Model : $\ln GINI_{it} = \beta_0 + \beta_1 \ln GDP_{it} + \beta_2 \ln DPC_{it} + \vartheta_t$			
Sıfır Hipotezi	Wald istatistiği	Z-bar istatistiği	Olasılık
$\ln GDP_{it} \leftrightarrow \ln GINI_{it}$	4.856**	2.177	0.029
$\ln GINI_{it} \leftrightarrow \ln GDP_{it}$	1.712	-0.485	0.627
$\ln DPC_{it} \leftrightarrow \ln GINI_{it}$	0.424	-1.577	0.114
$\ln GINI_{it} \leftrightarrow \ln DPC_{it}$	1.880	-0.343	0.731
$\ln DPC_{it} \leftrightarrow \ln GDP_{it}$	2.997	0.603	0.546
$\ln GDP_{it} \leftrightarrow \ln DPC_{it}$	48.075***	38.793	0.000

Maksimum gecikme uzunluğu 2 olarak alınmıştır. (***), (**), (*) sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlam seviyesini göstermektedir.

Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinin analiz sonuçlarının bulunduğu Tablo 5'te ekonomik büyümeden gelir eşitsizliğine doğru %5 anlamlılık düzeyinde nedensellik ilişkisi olduğu görülmektedir. Ayrıca ekonomik büyümeden finansal gelişmişliğe doğru %1 anlamlılık düzeyinde tek yönlü nedensellik ilişkisi olduğu görülmektedir. Bu ilişkilere göre ekonomik büyümenin gelir

eşitsizliğini ve finansal gelişmişliği etkilediği sonuçları elde edilmektedir. Bu sonuçlara karşılık gelir eşitsizliği ile finansal gelişmişlik arasında herhangi bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir.

6. SONUÇ

Küreselleşme ile birlikte ülkeler arasındaki ilişkilerin artması sonucunda uluslararası ticaretin gelişmesi ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkiler sağlamaktadır. Ayrıca küreselleşme sayesinde gelişmiş ülkelere doğru finansal hareketliliğin artması ülkelerin finansal yapılarını geliştirmelerini zorunlu hale getirmiştir. Buradan hareketle bu çalışmada gelişmekte olan ASEAN-5 (Endonezya, Malezya, Tayland, Filipinler, Singapur, Vietnam) ülkelerinde finansal gelişme ve gelir eşitsizliği ilişkisi 1992-2014 yılları arasındaki dönem için araştırılmıştır. Çalışmada seriler arasında yatay kesit bağımlılığı olduğu tespit edilmiş, serilerin durağanlığı Hadri Kurozumi birim kök testi, eşbütünleşme ilişkisi Westerlund-Edgerton LM Bootstrap Eşbütünleşme testi ile analiz edilmiştir. Ayrıca çalışmada eşbütünleşme katsayı tahmini ise CCE (Ortak İlişkili Etkiler) ve MG (Ortalama Grup) tahminleriyle incelenmiştir. Çalışma kapsamında oluşturulan modelde bulunan değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi ise Dumitrescu Hurlin Granger nedensellik testi ile araştırılmıştır.

Çalışmada yapılan analizler çerçevesinde CCE tahmincisi sonuçları ekonomik büyümenin gelir eşitsizliğini artırdığını ve finansal gelişmenin ise istatistiki olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını, MG tahmincisi sonuçları ise finansal gelişme ve ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Ülke sonuçlarına bakıldığında ise CCE tahmincisi sonuçlarında finansal gelişmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin Malezya’da negatif, Singapur’da pozitif olduğu görülmektedir. Ayrıca ekonomik büyümenin Malezya, Endonezya, Tayland ve Singapur’da gelir eşitsizliğini artırdığı görülmektedir. MG tahmincisi sonuçları incelendiğinde ise finansal gelişmenin Endonezya ve Filipinler’de gelir eşitsizliğini artırdığı, diğer ülkelerde ise istatistiki açıdan anlamlı olmadığı görülmektedir. Ekonomik büyümenin, Endonezya ve Singapur’da gelir eşitsizliğini artırdığı, Malezya, Tayland, Filipinler’de ise gelir eşitsizliğini azalttığı sonucu elde edilmiştir. Dumitrescu-Hurlin nedensellik testi sonuçları incelendiğinde ekonomik büyümeden gelir eşitsizliğine ve finansal gelişmeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi olduğu görülmektedir. Çalışmada elde edilen bulgular gelişmekte olan ülkeler için yapılmış çalışmalarla karşılaştırıldığında Brezilya için yapılan Bittencourt (2010), Pakistan için yapılan Shahbaz ve Islam (2011), Türkiye için yapılan Kanberoğlu ve Arvas (2014); Akıncı ve Akıncı (2016); Destek vd., (2017); Kuşcuoğlu ve Cicek (2021) çalışmalarıyla uyumlu olduğu görülmektedir. Asya ülkeleri için yapılan çalışmalar incelendiğinde ise Malezya için yapılan Law ve Tan (2009), Güney Asya ülkeleri için yapılan Rachmawati vd., (2021) ve Azam ve Raza (2018) çalışmalarıyla elde edilen sonuçların uyumlu olduğu, Güney Asya ülkeleri için yapılan Sehrawat ve Giri (2015) çalışmasıyla uyumlu olmadığı tespit edilmektedir. Sehrawat ve Giri (2015) çalışmasıyla sonuç farklılığının nedeni olarak çalışmada kullanılan değişkenler ve analiz yöntemlerindeki farklılıktan kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Analizlerden elde edilen sonuçlar, ASEAN-5 ülkelerin ekonomik büyüme ve finansal gelişmenin gelir eşitsizliği üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Elde edilen sonuçlar kapsamında ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerindeki artırıcı etkisinin giderilmesi için politika uygulayıcıları tarafından etkin maliye politikalarının geliştirilmesi, özellikle artan oranlı vergilendirme sisteminin uygulanması yararlı görülmektedir. Bunun yanında dar gelirli kesimin temel gıda ürünlerine ulaşımı desteklenmeli, bölgesel farklılıkların giderilmesi için az gelişmiş bölgeler için teşvik politikaları uygulanmalıdır. Yapılan analizler neticesinde finansal gelişme ile gelir eşitsizliği ilişkisine ait sonuçlar incelendiğinde finansal gelişmenin Malezya’da gelir eşitsizliğini gidermede yardımcı olabileceğini göstermektedir. Endonezya, Filipinler ve Singapur’da ise finansal gelişmenin gelir eşitsizliğini artırıcı etkiye sahip olmasında yüksek enflasyon, yüksek işlem maliyeti ve finansal kaynaklara ulaşım sorunlarının etkili olduğu değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda politika uygulayıcıların toplumun düşük ve orta gelirli kesimlerin desteklediği finansal sistemi oluşturmaları gerekmektedir. Ayrıca finansal gelişme sadece liberalleşme boyutuyla değil erişim, verimlilik, istikrar boyutlarıyla da incelenmelidir. Bu doğrultuda gelir eşitsizliğini iyileştirmede bankacılık sektörünün gelişmesinin hisse senedi piyasasına göre daha etkili olduğu görülmektedir. Özellikle kredi ve faiz kontrollerinin gevşetilmesi ile bankacılık ve menkul kıymetler piyasası denetimlerinin iyileştirilmesinin yararlı olacağı değerlendirilmektedir (Naceur ve Zhang, 2016). Bu bilgiler kapsamında özellikle Endonezya, Filipinler ve Singapur’da bankacılık sektörünün desteklenmesi ve dar gelirli kesimlerin finansal imkanlara ulaşımında pozitif ayrımcılık sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akbıyık, C. (2012). Cross Country Evidence On Financial Development- Income Inequality Link, Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Akıncı, G. Y. Ve Akıncı, M. (2016). Ters-U hipotezi bağlamında ekonomik büyüme, finansal kalkınma ve gelir eşitsizliği mekanizmaları üzerine. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 53(622), 61.
- Anggraeni, M. D. Ve Nugroho, R. Y. Y. (2020). Effects of financial development on income inequality in East Java Province. *Jurnal Perspektif Pembiayaan dan Pembangunan Daerah*, 8(5), 447-454.
- Argun, A. İ. (2016). Gelişmekte olan ülkelerde finansal gelişme ve gelir eşitsizliği. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 40(1), 61-74.
- Asteriou, D. ve Spanos, K. (2019). The relationship between financial development & economic growth during the recent crisis: Evidence from the EU. *Finance Research Letters*, 28, 238-245.
- Azam, M. ve Raza, S. A. (2018). Financial sector development & income inequality in ASEAN-5 countries: does financial Kuznets curve exists?. *Global Business & Economics Review*, 20(1), 88-114.
- Bittencourt, M. (2010). Financial development ve inequality: Brazil 1985–1994. *Economic Change & Restructuring*, 43(2), 113-130.

- Cheng, C. Y., Chien, M. S. ve Lee, C. C. (2021). ICT diffusion, financial development, & economic growth: An international cross-country analysis. *Economic modelling*, 94, 662-671.
- Destek, M. A. (2016). NATO ülkelerinde askeri harcamalar ve ekonomik büyüme ilişkisi: Yatay kesit bağımlılığı altında panel veri analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 12(28), 209-223.
- Destek, M. A., Okumuş, İ. ve Manga, M. (2017). Türkiye’de finansal gelişim ve gelir dağılımı ilişkisi: Finansal Kuznets Eğrisi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 18(2), 153-165.
- Destek, M. A., Sinha, A. ve Sarkodie, S. A. (2020). The relationship between financial development & income inequality in Turkey. *Journal of Economic Structures*, 9(1), 1-14.
- Dumitrescu, Elena-Ivona, Hurlin, Christophe, Testing for Granger Non-Causality in Heterogeneous Panels. *Economic Modelling*, 29(4), 1450-1460.
- Erdin, C. ve Özkaya, G. (2017). ASEAN ülkeleri ve Türkiye’nin TOPSIS yöntemiyle sürdürülebilir gelişmişlik endeksi çerçevesinde performans değerlendirmesi. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 150-163.
- Fawaz, F., Rahnama, M. ve Valcarcel, V. J. (2014). A refinement of the relationship between economic growth & income inequality. *Applied Economics*, 46(27), 3351-3361.
- Galor, O. ve Zeira, J. (1993). Income distribution & macroeconomics. *The Review of Economic Studies*, 60(1), 35-52.
- Greenwood, J. ve Jovanovic, B. (1990). Financial development, growth, & the distribution of income. *Journal of Political Economy*, 98(5, Part 1), 1076-1107.
- Huang, B., Morgan, P. J. ve Yoshino, N. (2019). *Demystifying Rising Inequality in Asia*. Asian Development Bank Institute.
- İbrahim, M. ve Alagidede, P. (2018). Effect of financial development on economic growth in sub-Saharan Africa. *Journal of Policy Modeling*, 40(6), 1104-1125.
- İnançlı, S., Altıntaş, N. ve İnal, V. (2016). Finansal gelişme ve ekonomik büyüme ilişkisi: D-8 örneği. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(4), 36-49.
- Jung, S. M. ve Cha, H. E. (2021). Financial development & income inequality: evidence from China. *Journal of the Asia Pacific Economy*, 26(1), 73-95.
- Kanberoğlu, Z. ve Arvas, M. A. (2014). Finansal kalkınma ve gelir eşitsizliği: Türkiye örneği, 1980–2012. *Sosyoekonomi*, 21(1), 106-122
- Kappel, V. (2010). The effects of financial development on income inequality & poverty. *CER-ETH-Center of Economic Research at ETH Zurich, Working Paper*, (10/127).
- Kar, B. B. ve Kar, M. (2018). Finansal gelişme ve gelir eşitsizliği: BRICS ekonomileri için dinamik heterojen bir yaklaşım. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 27-46.
- Koçbulut, Ö. ve Altıntaş, H. (2016). İkiz açıklar ve Feldstein-Horioka hipotezi: OECD ülkeleri üzerine yatay kesit bağımlılığı altında yapısal kırılmalı panel eşbütünleşme analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (48), 145-174.
- Kurozumi, E. Hadri. (2012). A simple panel stationarity test in the presence of serial correlation & a common factor. *Economics Letters*, 115, 31–34
- Kuscuoglu, S. ve Cicek, M. (2021). Financial development and income inequality relationship: Analyzing financial kuznets curve with ARDL boundary test in Turkey. *International*

Journal of Scientific and Technological Research, 7(21), 79–102.
<https://doi.org/10.7176/jstr/7-01-07>

- Kuznets, S. (1955). Economic growth & income inequality. *The American economic review*, 45(1), 1-28.
- Law, S. H. ve Tan, H. B. (2009). The role of financial development on income inequality in Malaysia. *Journal of Economic Development*, 34(2), 153-168.
- Malarvizhi, C. A. N., Zeynali, Y., Mamun, A. A. ve Ahmad, G. B. (2019). Financial development & economic growth in ASEAN-5 countries. *Global Business Review*, 20(1), 57-71.
- Nolan, B. ve Maître, B. (2008). Economic growth and income inequality: Setting the context. *Social Indicators Research Series*, 27–41. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-6981-9_3
- Nyasha, S. ve Odhiambo, N. M. (2018). Financial development & economic growth nexus: A revisionist approach. *Economic Notes: Review of Banking, Finance & Monetary Economics*, 47(1), 223-229.
- Panzer, D. ve Postiglione, P. (2021). The impact of regional inequality on Economic Growth: A spatial econometric approach. *Regional Studies*, 56(5), 687–702. <https://doi.org/10.1080/00343404.2021.1910228>
- Pesaran, M. H. (2006). Estimation & inference in large heterogeneous panels with a multifactor error structure. *Econometrica*, 74(4), 967-1012.
- Pesaran, M. H. (2007). A simple panel unit root test in the presence of cross-section dependence. *Journal of Applied Econometrics*, 22(2), 265-312.
- Pesaran, M. H., Ullah, A. ve Yamagata, T. (2008). A bias-adjusted LM test of error cross-section independence. *The Econometrics Journal*, 11(1), 105-127.
- Rajan, R. G. ve Zingales, L. (2003). The great reversals: the politics of financial development in the twentieth century. *Journal of financial economics*, 69(1), 5-50.
- Sehrawat, M. ve Giri, A. K. (2016). Financial development, poverty & rural-urban income inequality: evidence from South Asian countries. *Quality & Quantity*, 50(2), 577-590.
- Shahbaz, M. ve Islam, F. (2011). Financial development and income inequality in Pakistan: An application of ARDL approach. *Journal of Economic Development*, 36(1), 35–58. <https://doi.org/10.35866/caujed.2011.36.1.003>
- Shahbaz, M., Loganathan, N., Tiwari, A. K. ve Sherafatian-Jahromi, R. (2015). Financial development & income inequality: Is there any financial Kuznets curve in Iran?. *Social Indicators Research*, 124(2), 357-382.
- Shari, I. (2000). Economic growth & income inequality in Malaysia, 1971–95. *Journal of the Asia Pacific Economy*, 5(1-2), 112-124.
- Solt, F. (2016). The standardized world income inequality database. *Social Science Quarterly*, 97(5), 1267–1281. <https://doi.org/10.1111/ssqu.12295>
- Şahin, D. (2018). Gelişmiş ülkelerde finansal gelişme ve gelir eşitsizliği ilişkisi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (15), 299-322.
- Şengür, M. (2020). Gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme ilişkisi: Geçiş ekonomileri üzerine panel veri analizi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(1), 331-346.
- Tan, H. B. ve Law, S. H. (2012). Nonlinear dynamics of the finance-inequality nexus in developing countries. *The Journal of Economic Inequality*, 10(4), 551-563.

- Thornton, J. ve Di Tommaso, C. (2020). The long-run relationship between finance & income inequality: Evidence from panel data. *Finance Research Letters*, 32, 101180.
- Topuz, S. G. ve Dağdemir, Ö. (2016). Finansal gelişme ve gelir eşitsizliği: Bir panel veri analizi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(3), 19-34.
- Westerlund, J. ve Edgerton, D. L. (2007). A panel bootstrap cointegration test. *Economics Letters*, 97(3), 185-190.
- World development indicators*. DataBank. (t.y.). Erişim Ocak 1, 2020, <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>
- Yang, Y. ve Greaney, T. M. (2017). Economic growth & income inequality in the Asia-Pacific region: A comparative study of China, Japan, South Korea, & the United States. *Journal of Asian Economics*, 48, 6-22.
- Yıldırım, D. Ç., Yıldırım, S. ve Çoltu, S. (2019). ASEAN ülkelerinde satın alma gücü paritesi hipotezinin geçerliliğine ilişkin bir analiz. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(16), 179-186.
- Zhang, B. ve Zhou, P. (2021). Financial development and economic growth in a microfounded small open economy model. *The North American Journal of Economics & Finance*, 58, 101544.
- Zhang, R. ve Naceur, S. B. (2019). Financial development, inequality, & poverty: Some international evidence. *International Review of Economics & Finance*, 61, 1-16.